

Shoiraxon BAYBABAeva,
O'zDJTU katta o'qituvchisi
E-mail:shoiraxon.0188@gmail.com

Fil.fan.dok.(DSc) K.Muratkasimova taqrizi asosida

TALABALARNING MUSTAQIL TA'LIMINI TASHKIL ETISHDA FLIPPED LEARNING TEXNOLOGIYASI

Annotasiya

Mustaqil ta'lim bu talabalarning ma'lumot yig'ish ustida individual ishlashidir. Mustaqil ta'lim axborotlar oqimi ostida eng muhim axborotni topa olish, unga to'g'ri baho berish, ushbu axborotdan o'zining kasbiy faoliyatida foydalanish kabi aqliy ko'nikmalarni shakllantirishga hizmat qiladi. Ega bo'lgan ma'lumotlar asosida mustaqil mashq va vazifalarni bajara olish imkonini beradi. Mustaqil ta'lim orqali talaba ingliz tilini o'qish jarayonida amaliy faoliyatida zarur bo'ladigan sifat ko'rsatkichlariga ega bo'lishga yordam beradi. Shuningdek, mustaqil ta'limga amaliy ahamiyatga molik bo'lgan vazifalarni bajarish va audiovizual uskunalar bilan ishlash ham kiritilgan sababli, texnik ko'nikmalarni shakllantirishni ta'minlash nazariy va amaliy tahlil qilinadi

Kalit so'zlar: mustaqil ta'lim, flipped learning texnologiyasi, aqliy ko'nikmalar, mustaqil mashq va vazifalar, "Smart" auditoriyalar, onlayn o'quv platformalar, faol ta'lim, pedagogik texnologiya o'quv materiallar

ORGANIZING STUDENTS AUTONOMOUS LEARNING THROUGH FLIPPED LEARNING

Annotation

Autonomous learning is the individual work of students on the collection of information. Independent education contributes to the formation of mental skills such as finding the most important information under the flow of information, giving it the correct assessment, and using this information in one's professional activity. It allows students to perform autonomously exercises and tasks based on the information that are given. Through autonomous learning, the students will acquire the necessary quality indicators in his practical activities during the education. Since Autonomous learning includes performing tasks of practical importance and working with audiovisual equipment, ensuring the formation of technical skills is being analyzed theoretically and practically.

Key words: autonomous learning, flipped learning technology, mental skills, assignments and tasks, "Smart" classrooms, online educational platforms, active education, pedagogical technology, educational materials

ПЕРЕВЕРНУТОЕ ОБУЧЕНИЕ ПРИ ОРГАНИЗАЦИИ САМОСТОЯТЕЛЬНОГО РАБОТА СТУДЕНТОВ

Аннотация

Самостоятельная работа – это индивидуальная задача для студентов по сбору информации. Самостоятельное обучение способствует формированию умственных умений, таких как находить в потоке информации наиболее важную информацию, давать ей правильную оценку и использовать эту информацию в своей профессиональной деятельности. Это позволяет студентам выполнять самостоятельные упражнения и задачи на основе имеющейся информации. Благодаря самостоятельному обучению студенту будет оказана помощь в приобретении необходимых показателей качества в его практической деятельности в ходе изучения английского языка. Также, поскольку самостоятельное обучение включает в себя выполнение заданий практического значения и работу с аудиовизуальной техникой, то обеспечение формирования технических навыков анализируется теоретически и практически.

Ключевые слова: самостоятельное обучение, технология перевернутого обучения, умственные способности, самостоятельные упражнения и задания, «SMART» классы, образовательные онлайн-платформы, активное образование, педагогические технологии, учебные материалы.

Kirish. Nostandart "flipped learning" texnologiyasida talabalar o'quv jarayonidan avval didaktik materiallarini o'rganadilar (masalan, onlayn ma'ruzalarni tomosha qilish orqali), akademik dars jarayonida esa o'quv materiallar eksperimental qo'llaydilar. Ushbu pedagogik texnologiya "inverted classroom" deb ham yuritiladi hamda so'nggi o'n yil ichida xorijiy mamalatlarda turli xil akademik sohalarida qo'llanilib kelinmoqda va jadal rivojlanib bormoqda.

Yana bir guruh olimlar J. Bergman, J.Ovemayer va B.Uily "The Flipped Class: Myths vs. Reality" ilmiy izlanishlarida quyidagicha tasnif berilganligini kuzatamiz. M.Fisher, J.King hamda G.Tague mustaqil ta'lim talabalar o'quv jarayonida o'z zimmlariga ma'lum darajada mas'uliyat yuklaydi deb fikr bildirdilar. Bu esa amalda talabalarning o'z-o'zini rivojlantirish imkoniyatlariga keng yo'l ochadi, o'quv jarayonida o'z xulq-atvorlarini boshqarishga, mustaqil qarorlar qabul qilishga va o'z hayotlarida davomida qo'llashga yordam

beradi. Talabalar materiallarini oldindan o'rganishlari o'zlarini tartibga solish qobiliyatini, vaqtni boshqarish kabi ma'suliyatni yuklaydi, Nostandart "flipped learning" texnologiyasi muvaffaqiyati ham shundadir. Mustaqil ta'lim talabalariga materiallarini o'zlariga tashunarli organayzerlarni yaratishga imkon beradi, o'z o'quv maqsadlari, tegishli ta'lim strategiyasini qabul qilish va o'quv natijalarini o'zlarini o'zlari nazorat qila oladilar.

Adabiyotlar tahlili. Nostandart flipped learning yangi pedagogik texnologik yondashuv bo'lib, talabalar mavzuga doir asosiy fakt va konseptlarni turli metodlardan foydalangan holda darsdan tashqari vaqtda mustaqil izlanishlariga undaydi. Bularga o'quv materiallarini o'qish, onlayn modullarni bajarish, hamda video ma'ruzalarni tomosha qilish kabilar kiradi. "Akademik dars jarayoni ma'lumotni ma'ruza sifatida yetkazishdan dinamik interaktiv vazifalar bilan to'ldiriladi, pedogog talabalarni faol akademik

o'qishga jalb qiladi",- deydi J.Bergman . Shu o'rinda faol akademik o'qish terminiga tasnif berib o'tish joiz deb hisoblaymiz. Faol akademik o'qish – bu talabning mustaqil o'zlashtirishi asosida egallangan bilimni dinamik interaktiv darslarda amaliy qo'llashi bilan tushuntiriladi [3].

O'z ilmiy izlanishlarini ushbu texnologiyani nazariy asoslarini yaratishga sarf etgan yana bir olim K.Klark, nostandart "flipped learning" texnologiyasini samaralarini quyidagicha sanab o'tdi:

faol akademik o'qish - amaliy mashg'ulotlar, real hayot vaziyatlar va talaba o'zi mustaqil amalda qo'llashi orqali amalga oshiriladi;

faol ta'lim olish jarayoni akademik muhitda ro'y bergani uchun, pedogog talaba o'zlashtirishi yuzasidan ko'proq sharh berish imkoniga ega,

faol ta'lim olish jarayoni pedagog talabalarining emotsional holatini, hamda ehtiyojlarini kuzatish imkonini beradi, chunki an'anaviy akademik darslardagidek pedogog talabalariga yuzlanib so'zlamaydi, balki ular bilan muloqotga qirishadi;

faol ta'lim olish jarayoni talaba pedagogga shaxsan savol berish imkonini beradi, agar an'anaviy akademik dars jarayonida talaba hammani oldida savol berishda to'sqinlikka uchragan bo'lsa, nostandart "flipped learning" texnologiyasida faol topshiriqlar talabalarni o'zlarini erkin his qilishlariga va vazifalarni bajarish jarayonini o'zida savollar berishga undaydi;

faol ta'lim olish jarayoni pedagog-talaba o'rtasida muloqotga katta imkon beradi. Yuqoridagi fikrlarga asoslangan xolda faol ta'lim olish jarayonining xususiyatlarini quyidagi jadvalda ko'rsatib o'tamiz [4].

Shuningdek, K.Klark nostandart "flipped learning" ("o'zgartirilgan sinf") muhim jihati sifatida talabalarining jamoaviy ishlash qobiliyatlarini rivojlantirishi deb qayd etadi. Nostandart "flipped learning" yoki o'zgartirilgan sinf modeli tabiatan jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishga juda mos keladi. K.Klark o'z izlanishlarida talabalarining kritik va analitik jamoaviy ishlash ko'nikmalarini an'anaviy sinfda rivojlantirish qiyin deb ta'kidlaydi.

Nostandart flipped learning E. O'Konner va uning hamkasblari tomonidan yozilgan ilmiy ishda quyidagicha fikr keltiriladi [3]. Unga ko'ra Nostandart flipped learning texnologiyasi nafaqat faol va hamkorlikdagi ta'limga yo'l ochadi, balki talaba o'zi mustaqil ta'limini kuzatadi, talabalar biri-birlariga tushuntiradilar, hamda pedagog-talaba yoki talabalar o'zaro biri-birlarini mulohazalari va baholari bilan tanishish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Tahlil va natijalar. Yuqoridagi fikrlar talabalar talabalarining o'zlashtirishi bilan bog'liq fikrlar berilgan bo'lsa, yana bir guruh olimlar an'anaviy akademik dars jaryonlari bilan nostandart "flipped learning" texnologiyasi asosida o'tilgan darslarni solishtirishgan. Jumladan, P.A.Kirshner, J.Sveller va R.E.K.Klarklarning "Why minimal guidance during instruction does not work?" ilmiy maqolasida quyidagicha fikr bildiradilar: "an'anaviy darslardan so'ng talabalar mustaqil uy vazifalarini bajara olishlarini sababi ular dars jarayonida yetarli ma'lumot va ko'rsatmalar olgan bo'ladilar. Agar ushbu ko'rsatmalar yetarli darajada yetkazilinmagan bo'lsa, yoki talabalar tomonidan biron-bir tushunmovchilik uy vazifalarini bajarish jarayonida vujudga kelsa, bu talabalarining noto'g'ri ma'lumotga ega bo'lishlariga va uni uzoq vaqt xotiralarida saqlanib qolishiga sabab bo'ladi." [9,3,8,6] Ammo nostandart "flipped learning" texnologiyasidan foydalanganda talabalar ko'rsatmalardan orqali olgan ma'lumotlar akademik dars jarayoni vaqtida turli mashqlar bajarish yanada chuqur anglaydilar.

Nostandart "flipped learning" pedogogik texnologiyasining tarkibiy qism sifatida elektron texnologiyalar muhim ahamiyatga ega. Yozib olingan

ma'ruzalar smartfon yoki boshqa turdagi mobil qurilmalarda ko'rish imkonini beradi. Chunki yozib olingan ma'ruzalar Onlayn ta'limni boshqarish tizimi orqali onlayn o'quv platformalarga joylashtiriladi [11]. Bu esa o'quvchilarga katta hajmdagi fayllarni qurilmalariga yuklamasdan materiallarga kirish imkonini beradi. Bundan tashqari, elektron texnologiyalar "Smart" auditoriyalarni tashkil etishda ham pedagog uchun qulayliklar yaratadi, ushbu texnologiyalardan foydalanish o'quv jarayonini yengillashtiradi. Hamda pedagogning ish faoliyatini yaxshilash uchun elektron formatlarni osongina almashtirishi mumkin. Shu o'rinda "Smart" auditoriya terminiga izoh berib o'tamiz, "Smart" auditoriya - bu kompyuterlar, ixtisoslashtirilgan dasturiy ta'minot, tinglovchilarga javob berishiga mo'ljallangan elektron texnologiyalar va dasturlar, yordamchi tinglash moslamalari, internet tarmog'i va audio / vizual sozlamalar singari o'quv texnologiyalarini birlashtirish orqali o'qitish va o'rganish uchun imkoniyatlarni yaratadigan texnologik takomillashtirilgan auditoriyalardir. Batayeva o'z ilmiy maqulasida "Smart" auditoriyalarni quyidagi formatlari mavjudligini aytib o'tadi va ular quyidagi jadvalda keltirilgan [7].

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, Smart-ta'lim akademik o'quv jarayonida nafaqat yangi texnologiyalardan foydalanishni bildiradi, balki innovatsion faoliyat bo'lib, onlayn dasturlardan hamda smart-gadjetlardan foydalanish dars o'tish stilini shakllantirsa, talabalarda XXI asr ko'nikmalarini rivojlantirishga yo'l ochadi.

S.D.Devid, K.Filiks, J.Jenson, L.Kester Nostandart "flipped learning" texnologiya samarasi borasida ilmiy ish olib borib, amalga oshirishgan meta analizlariga qisqacha to'xtalib o'tamiz. Aslida ta'limda o'zgaruvchi omillar bir necha turga bo'linadi, ular ilmiy izlanish jarayonida ma'lumotlarning aniqligi va ishonchliligiga ta'sir etuvchi omillar bo'lib, ular bir necha turga bo'linadi: tobe, erkin, moderator hamda mediator omillardan iborat. Yuqorida keltirilgan olimlar Nostandart "flipped learning" texnologiyasining moderator o'zgaruvchi omillar o'rganib chiqishdi. Ular amalga oshirgan ilmiy faoliyatga tasnif berishdan avval o'zgaruvchi omillar haqida so'z yuritimiz. Moderator o'zgaruvchi omillarga kiruvchi: o'quv materiallarini yaratish, ta'lim mazmuni va ta'lim sifatlariga ta'sir etuvchi moderator omillarni. O'quv materiallarini ishlab chiqish tarkibiga kiruvchi test, kichik gurux vazifalari, auditoriya darslari, ma'ruzalarni tashkillashtirish xususiyatlarini o'rganib chiqishdi. Ular shuni isbotlashdiki, Nostandart "flipped learning" texnologiyadan foydalangan darslarda testlar va qisqa savol javoblardan kam xollarda foydalaniladi. Juft va qo'shma, juft bo'lib muammolarni hal qilish kabi topshiriqlar va guruh muhokamalari o'quv natijalarini yaxshilashini ta'kidladilar . Bundan tashqari, S.D.Devid, K.Filiks, J.Jenson, L.Kester Nostandart "flipped learning" texnologiya yana bir samarasi deb auditoriya mashg'ulotlari soatlarini qisqarishda deb belgilashdi, chunki talabalar o'zlari mustaqil ta'limni amalga oshirishlarida edi. Ular olib borgan izlanishlari natijasida auditoriya soatlari uchdan ikki qismga kamayganligini, lekin bu o'quv natijasiga erishishga hech qanday ta'sir ko'rsatmaganini, aksincha an'anaviy darslardan ko'ra yaxshiroq natijaga erishilganligi ma'lum bo'ldi. Nostandart "flipped learning" texnologiya ma'ruzalar avvaldan tayyorlangan yo'riqnomalarga amal qilgan xolda tashkillashtirish ko'zda tutilgan bo'lsada, talabalar mini-leksiyalarga muhtoj ekanliklari aniqlandi, bunda talabalar ega ma'lumotlarni bexato o'zlashtirganliklariga ishonch hosil qilishlari uchun zarur deb aytishgan [7].

N.L.Antonova va A.V.Merenkovlar o'z ilmiy izlanishlarida quyidagicha fikr bildiradilar: "Nostandart "flipped learning" o'quv jarayonidagi konstruktiv model bo'lib, talabalarining axborot-kommunikativ kompetensiyasini

rivojlanishiga va takomillashuviga xizmat qiladi." N.L.Antonova va A.V.Merenkovlar akademik o'quv jarayonida talaba roli faol subyekt sifatida belgilanadi, aynan talabalar faolligi ushbu pedagogik texnologiyaning konstruktiv maqsadini belgilaydi, ya'ni egallangan bilim va uning maxsulini [1].

Aynan yuqoridagi jarayonga asoslangan xolda shuni ta'kidlash mumkinki, Nostandart "flipped learning" texnologisi talabalarning mustaqil ta'limini takomillashtiruvchi kvazisubektiv-subyektiv o'quv jarayondir. M.V.Shakurova o'z izlanishlarida ta'lim jarayonini ikki turga subektiv-kvazisubektiv hamda kvazisubektiv-subyektiv bo'ladi. "Kvazisubektivlik" terminining ma'nosi Shakurova tomonidan quyidagicha beriladi: "kvazisubektivlik-shaxsning o'zini anglash faoliyatining o'ziga xos xususiyati, tasavvurdagi shaxsiyatni aks ettiruvchi obyektning faoliyat turlari". Ta'lim jarayonida esa talabaning o'zini anglash faoliyati ya'ni bo'lajak kasb egasining faoliya turlarining aks etishi. Subektiv-kvazisubektiv ta'limda pedagog tomonidan belgilangan sharoitlarda ishlab, darsning maqsadiga erishish, mavzuni talabarlardan tomonidan tushunishi va qabul qilishiga aytilsa, kvazisubektiv-subyektiv ta'limda esa talaba akademik dars jarayonida faol pozitsiyani egallaydi, talaba egallangan ma'lumotlardagi tushunmovchiliklarni topadi va pedagogdan uni bartaraf etish talab etiladi. Bu talaba-pedagogning noodatiy hamkorligining ko'rinishidir [10].

Bunga qo'shimcha qilgan xolda Nostandart "flipped learning" modeli talabarning metakognitiv kompetensiyalarini takomillashuviga yo'l ochadi, bu esa XXI asr bo'lajak kasb egalari qo'yilgan talablardan biri hisoblanadi. Shu o'rinda metakognitiv kompetensiya haqida so'z yuritiladi [2]. Metakognitiv kompetensiya aqliy tuzilma bo'lib, axborotni qayta ishlashni ixtiyoriy va beixtiyoriy tartibga solishni amalga oshirishni ta'minlaydi, shuningdek,

intelektual jarayonlarni ongli ravishda boshqarish imkoniyatini beradi. Metakognitiv strategiyalar talabaning individual fikrlash, idrok etish xususiyatlarini xisobga olgan xolda aqliy faoliyat usullari sifatida belgilanadi.

Xulosa. Xulosa qilib, Nostandart "flipped learning" texnologiyasi o'z afzalliklari va muammolari mavjud bo'lib, bu borada izlanish olib borish zarur. Yuqorida keltirilgan olimlar fikriga asoslangan xolda, nostandart "flipped learning" texnologiyasi quyidagi pedagogik taxminlar bilan pedagogik nuqtai nazarlar asosida kelib chiqqanligini ta'kidlash mumkin: an'anaviy darslarda ma'lumot va ko'rsatmalarni yetkazishning kamchiliklari kuzatilingan bo'lib, pedagog akademik dars jarayonida talabalarning ta'lim olish usullarini va o'zlashtirishiga oid gepotezalarini umumiy birlikda qabul qilib shu yo'l orqali ma'lumotlarni taqdim etish imkoniyatiga ega bo'lganlar. Bundan tashqari ma'ruza davomida talaba va pedagog o'rtasidagi muloqot yoki savol-javob berish jarayoni cheklangan bo'lib, talabalar o'zlashtirishiga ta'sir etgan. Chunki, nostandart "flipped learning" texnologiyasi yondashuvida talabalar ma'lumotni dars oldidan ko'rsatma orqali, masalan, video ma'ruzalar orqali olishadi. Buning afzalligi shundaki, talabalar o'zlarining materialni o'zlashtirishlaridan kelib chiqib, akademik dars jarayonidan avval o'quv materiallarni ovoz chastotasi va ko'rish tezligi boshqarish imkoniyatiga ega bo'ladi. Shu tarzda, ma'lumotni o'zlashtirish darajasi mumkin darajada ortadi, chunki ta'lim oluvchilar tomonidan boshqariladigan video segmentlar o'quv materialini qayta ishlaydigan talabalarni qo'llab-quvvatlaydilar. Nostandart "flipped learning" texnologiyasi ta'lim oluvchilarga qo'shimcha talabni keltirib chiqarishi mumkinligi haqida fikr yuritish ham muhimdir, chunki bu ta'lim oluvchilarning o'zini o'zi boshqaradigan metakognitiv strategiyalarini rivojlanishiga sabab bo'ladi.

ADABIYOTLAR

1. Антонова Н. Л., Меренков А. В. Модель «перевернутого обучения» в системе высшей школы: проблемы и противоречия // Интеграция образования. 2018. Т. 22, № 2. С. 237–247. DOI: 10.15507/1991-9468.091.022.201802.237-247
2. Батаева Е. В. Когнитивные и метакогнитивные способности обучающихся в контексте smart-образования // Образование и наука. 2019. Т. 21. № 4. С. 36–59. DOI: 10.17853/1994-5639-2019-4-36-59
3. Bergmann J, Overmyer J, Wilie B. The Flipped Class: Myths vs. Reality." Available at: <http://www.thedailyriff.com/articles/the-flipped-class-conversation-689.php>, pp 1-4. Accessed March 29, 2016.
4. Clark, K. R. (2014). Flipping out: A trend in radiologic science education. *Radiologic Technology*, 85(6), 685-687.
5. Chris R. Becker "THE EFFECTIVENESS OF THE FLIPPED CLASSROOM ON STUDENT LEARNING" 2014, The Graduate Faculty University of Wisconsin-Platteville
6. David C.D. van Alten*, Chris Phielix, Jeroen Janssen, Liesbeth Kester Utrecht University, the Netherlands" Effects of flipping the classroom on learning outcomes and satisfaction: A meta-analysis" *Educational Research Review* 28 (2019) 100281
7. Erin E. et. al. Flipping Radiology Education Right Side Up *Academic Radiology*, Vol 23, No 7, July 2016
8. Fisher, M., King, J., & Tague, G. (2001). The development of a self-directed learning readiness scale for nursing education. *Nurse Education Today*, 21, 516-525.
9. Kirschner, P. A., Sweller, J., & Clark, R. E. (2006). Why minimal guidance during instruction does not work. *Educational Psychologist*, 41(2), 75–86. https://doi.org/10.1207/s15326985ep4102_1.
10. Шакурова М.В. Субъекты и квазисубъекты воспитательного пространства: к постановке социально-педагогической проблемы // Отечественная и зарубежная педагогика. 2017. Т.2, №1 (36). С. 91–98.
11. <https://www.igi-global.com/dictionary/smart-education-using-internet-of-things-technology/42914#>